

Forsknings-sammanställning om läromedel och undervisning om den nationella minoriteten romers situation och historia i Sverige

Bilaga till redovisning av regeringsuppdrag (KU2022/00923) att kartlägga kunskapen om antiziganism i grundskolan och gymnasiet

Av Olle Nolgård, filosofie doktor i didaktik

Uppdragsbeskrivning och inledning

Inom ramarna för regeringsuppdrag Ku2022/00923 har undertecknad uppdragits att utifrån ett ämnesdidaktiskt forskningsperspektiv dryfta:

- I. *I vilket syfte Antiziganismen i Sverige (2015) och andra material som finns tillgängliga för lärare och elever kan användas i undervisningen samt vilken typ av material det eventuellt finns behov av att utveckla för att utgöra stöd för lärare och elever i undervisningen.*

- II. *På vilket sätt och med vilket innehåll, undervisning om romers historia och nutidssituation i Sverige kan bedrivas för att bidra till att motverka antiziganism samt hur detta är förenligt med grundskolans och gymnasiets läroplaner.*

I följande utredningsinlägga följer en redogörelse utifrån dessa punkter. I egenskap av sakkunnig forskare ämnar jag, med utgångspunkt i aktuell forskning, avslutningsvis identifiera och formulera vidare behov av läromedels- och undervisningsutvecklande insatser.

I.

Tidigare studier av urfolks- och minoritetshistoria i läroböcker och läromedel i en svensk kontext har visat att det varierar kraftigt i vilken utsträckning läroböckerna behandlar de nationella minoriteternas situation och historia, att passagerna ofta är kortfattade och berättar om förtryck ur ett majoritetsperspektiv samt att läroböckerna och läromedlen på olika sätt exotifierar minoriteter och urfolk. Sammantaget illustrerar de tydligt att läromedlen inte gör rättvisa åt det imperativ som gör sig gällande om urfolk och nationella minoriteter i läroplan och ämnesplaner (se Arvidsson & Elmersjö, 2021; Indizic Dujso, 2015; Johnsson Harrie, 2011; Kalsås, 2018; Karlsson, 2004; Mattlar, 2011; 2014; 2016; Spjut, 2019; 2020; Runblom, 2006).

Några av dessa publikationer analyserar läromedel och läroböcker med ett explicit fokus på romers historia i Sverige. Jörgen Mattlar finner i sin läroboksstudie *Ett folk utan land? Den nationella minoriteten romer i svenska läroböcker* att det inte finns särskilt mycket substantiellt innehåll om romers historia, språk och nuvarande situation i läroböcker i svenska, samhällskunskap och historia. I historieämnet är "[...] innehållet om romsk kultur så marginaliserat till förmån för offerbeskrivningar och beskrivningar av statens övergrepp att möjligheten till att skapa sig en uppfattning om romsk kultur är obefintlig" (Mattlar, 2016 s. 221). Läroböckerna i historia närmar sig oftast det förflutna genom narrativ om de anonyma makthavarnas övergrepp och uppfattningen att romer inte har något land är så virulent i läroböckerna att romer porträtteras och "cementerats som främlingar trots att de *de facto* är en nationell minoritet" (Mattlar, 2016 s. 221). Den historieskrivning som läroböckerna ger uttryck för berättar "majoritetssamhällets mörka sidor" snarare än att utgöra en rättvisande skildring av romers kultur och historia. Den historieskrivning som sker i läroböckerna är således en exkluderande sådan (Mattlar, 2016 s. 221). Vidare framhåller Mattlar lärarens avgörande betydelse för att eleverna ska kunna ges möjlighet till att lära om och uppnå de krav som läroplan och kursplan ställer avseende de nationella

minoriteterna och romer (Mattlar, 2011; 2016). Slutligen påpekar Mattlar att konsekvenserna av ”tigandets historiografi” är långt allvarigare än så. Genom att ” [...] de tystade berättelserna inte ger det erkännande åt de nationella minoriteterna som Sverige accepterat genom undertecknandet av Europarådets ramkonvention för skydd av de nationella minoriteterna” (Mattlar, 2014 s. 52).

I en uppföljande granskning rörande representation och skildringar av nationella minoriteter i samtida SO-läroböcker utgivna mellan 2011 och 2019 visar Spjut (2020) att det varierar kraftigt i vilken utsträckning läroböckerna behandlar de nationella minoriteternas situation och historia samt att passagerna ofta är kortfattade och berättar om förtryck ur ett majoritetsperspektiv. Vad gäller romsk historia så noterar Spjut emellertid att romer vid ett antal tillfällen ges aktörskap genom att systrarna Taikon lyfts fram som människorättsaktivister, även om mer detaljerade redogörelser om romers historia saknas (Spjut, 2020). Trots att Spjuts undersökning, i kontrast till tidigare läroboksforskning (Runblom, 2006; Johnsson Harrie, 2011; 2016; Mattlar, 2011), vittnar om att de nationella minoriteterna återfinnes i de flesta läroböcker bekräftar den likt tidigare forskning att de imperativ som gör sig gällande om nationella minoriteterna i läroplan och ämnesplaner inte görs rättvisa i läroböckerna. Frida Nilssons (2022) avhandling *Självklart och Oklart* som studerar kunskapsinnehåll om mänskliga rättigheter i gymnasieskolans historieläroböcker visar därjämte att de nationella minoriteternas historia ej heller rekontextualiseras som en historia om mänskliga rättigheter i läroböckerna.

I studien *Recontextualizing Historical Justice into Education: The Relationship between a White Paper and a Textbook on the Abuse of the Roma in Swedish History* analyserar Malin Arvidsson och Henrik Åström Elmersjö (2021) läromedlet *Antiziganismen i Sverige* utifrån teorier om historisk rättvisa och gottgörelsepolitik. Författarna beskriver hur rekontextualiseringen av romers historia, som ett fall av undervisning *om* och *för* mänskliga rättigheter i läromedlet, gör den svenska statens agerande i det förflutna föremål för kritisk granskning samtidigt som det stakar ut kursen mot en bättre framtid. Det finns således en stark överlappning mellan detta läromedel och dess förlaga, vitboken *Den mörka och okända historien* (2014), både i anslag och innehåll. Vidare konstateras att materialets framtidsorientering framtingar ett koncist narrativ i vilket levda erfarenheter skrivs fram genom ett förstapersonsperspektiv snarare än att erbjuda historiska förklaringar till de strukturer som ligger till grund för diskrimineringen av romer i det förflutna och i samtiden (Arvidsson & Elmersjö, 2021). Denna specifika rekontextualisering av kunskap, menar artikelförfattarna, är ett slags janusansikte: å ena sidan öppnar den upp för att i undervisningen sammanfläta elevernas nutida världar till andras livsvärldar i det förflutna såväl intellektuellt som emotionellt. Detta *praktiska perspektiv på det förflutna* har understrukits som en nyckel för att elever bättre ska förstå det förflutna (se t.ex. Barton, 1997; Barton & Levstik, 2004; Halldén, 1994), och har även lyfts fram som särskilt viktigt i en framtidsorienterad historieundervisning (se Nygren & Johnsrud, 2018). Å andra sidan, menar artikelförfattarna, att denna rekontextualisering av kunskap riskerar att leda till att eleverna lär sig mindre om den historiska kontexten och gruppen som söker historisk rättvisa och i stället sporra en mer allmänt hållen undervisning om mänskliga rättigheter (Arvidsson & Elmersjö, 2021). Empiriska klassrumsstudier om romers historia i en svensk kontext visar emellertid att konsekvenserna av denna specifika rekontextualisering av kunskap inte behöver vara särskilt stora, förutsatt att läraren vinnlägger sig om att kontextualisera de romska vittnesmålen med hjälp av strukturella historiska förklaringar och historiska kunskaper om gruppen som söker rättigheter (se Nolgård, 2022; 2023).

II.

Den didaktiska hur-frågan: olika förhållningssätt till urfolk- och minoritetshistoria i historieklassrummen

Undervisningen om romers historia i historieämnet, liksom annan svår och problemfylld historia (*difficult histories* på engelska), borgar för ett realiserande av normativa påbud i ett källkritiskt ämne. Detta har givit upphov till distinkt skilda förhållningssätt i fråga om hur vi kan, ska eller bör närma oss rekonstruktionen av detta kontroversiella förflutna i historieklassrummet (Gross & Terra, 2019). Å ena sidan finns det inom historiedidaktiken forskare som förordar ett förhållningssätt som vilar mot disciplinära koncept från akademiens historieämne och som betonar vikten av att anlägga en kritisk distans till det förflutna genom ett så kallat historiskt tänkande. I undervisningen om *difficult histories* blir det då centralt att utgå från historiska frågeställningar och att exempelvis låta elever beakta historiska bevis med hjälp av olika kognitiva förmågor eller färdigheter såsom att beakta källans avsändare, korroborera källor eller göra perspektivtaganden. I denna strävan att se till det förflutnas kontext och att försöka förstå människor i det förflutna utifrån dess egna förhållanden blir det viktigt att hålla isär förr och nu. Detta motiveras av att påläggande av nutidens värderingar eller ett personligt affektivt och emotionellt engagemang med det förflutna, så kallad presentism, sägs leda till förvanskade narrativ om det förflutna (se exempelvis Fogo & Breakstone, 2019; Moje, 2015; Wineburg, 1998; 2001; Seixas, 2018).

Å andra sidan finns inom disciplinen även historiedidaktiker som förordar sociokulturella och kritiska förhållningssätt till *difficult histories*, vilka på olika sätt betonar vikten av att etablera en emotionell närhet till det förflutna. Detta motiveras dels av tanken att det är viktigt att bereda plats och ge utrymme för affektiv respons, omtanke och känslor som värdeladdad och kontroversiell historia kan framkalla hos eleverna (se exempelvis Chinnery, 2019; Cutrara, 2019; Epstein & Peck, 2018; Simon, 2005), men också att det är centralt att knyta an till elevernas egen livsvärld (Barton & Levstik, 2004; Barton & Ho, 2021). I denna breda palett av sociokulturella och kritiska ansatser till minoritetshistoria finns trots vissa skillnader en samstämmighet rörande vikten av att i undervisningen: 1) beakta det förflutna i relation till samtiden och framtiden; 2) beakta hur historiska narrativ speglar ideologier; 3) intressera sig för hur olika grupper erfar eller förhåller sig till förhärskande narrativ om det förflutna; 4) eller på vilka sätt enskilda individer och eleverna själva tillskriver mening till det förflutna. En mer eller mindre uttalad förhoppning som vilar i dessa förhållningssätt är att en sådan undervisning ska möjliggöra en fördjupad reflektion om maktperspektiv, identitet och tillhörighet hos eleverna i relation till historiska narrativ som traderas i samhället, men också kunna leda till en medvetenhet om historiciteten i narrativen om det förflutna.

Dessa olika förhållningssätt, som grundar sig i kontrasterande sätt att se på disciplin och skolämne, har bidragit till att upprätthålla en *a priori* dikotomi mellan historia och minne; kognition och emotion; tanke och känsla; distans och närhet. Historieämnet, såsom det är framskrivet i svensk läroplan, återspeglar båda dessa ideal och skriver fram ämnet som färgat av både en livstolkande strävan att söka förstå och skildra människors tillvaro i det förflutna jämte en analytisk ambition att förklara genomgripande förändringsprocesser. Aktuell empirisk forskning om minoritetshistorieundervisning har dryftat vissa utmaningar i att förena dessa breda förhållningssätt, men samtidigt betonat att det är angeläget att inte betrakta dessa som oförenliga (se Harcourt, 2020; Miles, 2021; Nolgård, 2023). Givet att detta dubbla perspektiv uttrycks i formuleringar om ämnets syfte och återkommer genom centralt innehåll i både högstadiet och gymnasiet läroplan är rekommendationen följaktligen att försöka anlägga

dessa simultant i klassrummen. I nedanstående avsnitt berörs farhågor, utmaningar och möjligheter som är förknippade med detta i relation till kunskapsinnehållet om romers historia i Sverige, mänskliga rättigheter och antiziganism.

Komplexiteten i att undervisa om historisk förändring *för* social förändring: utmaningar och möjligheter i en svensk kontext

I en internationell utbildningspolicykontext har försummandet av minoritetshistoria i historieundervisningen identifierats som ett samhällsproblem sedan andra världskriget (Bruley m.fl., 1960). Alltsedan dess har detta kunskapsinnehåll betonats som särskilt viktigt för att främja kulturell mångfald, internationellt samförstånd och för att motverka konflikter mellan människor (Nygren, 2011; Nygren, 2016), samtidigt som historiedidaktisk forskning har uttryckt antagandet att kunskaper om nationella minoriteters historia och brott mänskliga rättigheter i en lokal kontext kan främja ett livslångt engagemang och en beredvillighet att verka för demokrati och mänskliga rättigheter hos eleverna (Barton & Ho, 2021; Lücke m.fl., 2016; Nordgren, 2017; Osler, 2015). Här finns således ett antagande i historiedidaktisk forskning om att vi genom att rikta sökarljuset mot minoriteternas historia och historiska förändringsprocesser i historieklassrummet kan möjliggöra en social förändring i samtiden. En sådan strävan är emellertid förknippad med ett stort mått komplexitet, vilket forskningen har dryftat i teori och praktik. Denna normativa idé, som också uttrycks i uppdragsbeskrivningen, dryftas i följande genom en diskussion av forskning som rör risker och möjligheter i att utgå från historiska gottgörelser för att göra historieundervisningen om romers historia i Sverige samtids- och framtidsrelevant.

En fara som såväl teoretisk som empirisk tidigare forskning har varnat för rörande gottgörelsepolitiska imperativ om historisk rättvisa är att denna utgångspunkt riskerar att cementera offer-, förövar- och åskådarpositioner när det förflutna möter samtiden (se Clark, 2006; 2008; 2018; Harcourt, 2020; Löfström, 2011; 2012; 2014; Miles, 2021). Denna tendens blir även påtaglig när svenska skolelever beaktar romers historia i ett nationellt prov och får konsekvensen att det för vissa elever blir omöjligt att nå en förståelse för att det förflutna angår dem (Nolgård & Nygren, 2019; Nolgård, 2021). Därmed går de också miste om viktiga insikter såsom att denna minoritetsgrupps mänskliga rättigheter är ett delat ansvar i samtiden och framtiden. Att känna solidaritet och identifiera sig med den grupp som antingen sträcker ut handen och ber om ursäkt eller mottager ursakten blir vidare en förutsättning för att ingjutas av värden om kulturell mångfald och mänskliga rättigheter i denna provsituation (se Nolgård, 2021; jfr. Löfström, 2011). Det blir därför viktigt att i undervisningen försöka knyta an till elevernas livsvärld och visa hur det förflutna angår oss idag även bortom binära positioner som ”förövare; drabbad” eller ”*victimized; beneficiaries*” om målet med undervisningen är historisk rättvisa och social förändring, som både Michael Harcourt (2020) och James Miles (2021) empiriska studier på Nya Zeeland och i Kanada har visat. En annan farhåga som tidigare forskning uttryckt med att låta historisk rättvisa utgöra premiss för undervisningen är att en sådan undervisning riskerar att premiera individuella berättelser om förtryck och därmed leda till en förstärkt känsla av kollektiv skuld. Detta troddes även leda till att eleverna tillägnar sig mer generella kunskaper om mänskliga rättigheter snarare än historiska kunskaper om gruppen som söker rättigheter och kännedom om strukturella mönster av förtryck och den apparat som möjliggjorde detta (se exempelvis Arvidsson, 2016; Arvidsson & Elmersjö, 2021; Ericsson & Sjögren, 2011).

I en svensk forskningskontext har det genom designstudier tillsammans med lärare nyligen gjorts ansträngningar för att överbygga dessa farhågor (se Nolgård, 2022). I undervisningen vars utfall rapporteras i Nolgårds (2022) artikel *De svenska romernas historia i SO-klassrummet: en designstudie*

på *högstadiet* anläggs både ett historiskt *och* praktiskt perspektiv på det förflutna vad gäller romers historia i Sverige och mänskliga rättigheter. Detta innebar att levda förstahandserfarenheter av antiziganism och förtryck sammanflätades med ämnesdisciplinära kunskaper och färdigheter i klassrumsundervisningen. Undervisningen som rapporterades i studien innefattade innehållsrika djupdykningar i romers bostadssituation, steriliseringspolitiken, de romska gruppernas utbildningsmöjligheter och kampen för romers mänskliga rättigheter – då, nu och i framtiden.

I relation till ovan beskrivna farhågor vittnar studien om att ett anläggande av detta dubbla perspektiv på det förflutna kan generera en nyanserad förståelse för den historisk-moraliska ansvarsfrågan vad gäller förtryck mot romer och även för den moraliska ansvarsfrågan om romers rättigheter i samtiden hos svenska högstadieelever. Efter genomgången undervisning förmår eleverna att göra väl underbyggda moraliska ställningstaganden, samtidigt som de visar förmåga att kontextualisera dåtiden och nutidens omständigheter, ideal och värden samt en förståelse för historiska aktörer och strukturer.

Det vore förmätet av mig i egenskap av forskare att hävda att en sådan undervisning bär kraft att rusta elever att vilja verka *för* romers mänskliga rättigheter och *mot* antiziganism. Däremot kan en sådan undervisning, som illustrerat genom en intervention i två högstadieklassrum, resultera i kritiska, empatiska och utvecklingsoptimistiska elever med goda kunskaper *om* romers historia i Sverige. Undervisningen rustar därmed eleverna till kapacitet att formulera tankar som går i denna positiva riktning. Det finns därför skäl att anta att en sådan undervisning kan leda till att elever kan bli mer vaksamma på uttryck för antiziganism i samtiden och bli varse om hur det gemensamma förflutna förpliktigar dem till ett kollektivt ansvar för historisk rättvisa gentemot kommande generationer. Denna slutsats stärks också av populationsundersökningen *Minoritet i historien* (Forum för levande historia, 2020), vilken visar på en stark korrelation mellan upplevda minoritetshistoriekunskaper och en öppenhet för historisk rättvisa.

Förslag till undervisnings- och läromedelsutvecklande insatser

Sammantaget står, mot bakgrund av tidigare forskning, klart att befintliga historieläroböcker och läromedel svårligen ger läraren förutsättningar att göra läroplanens imperativ och krav rättvisa. Om läroböckerna och läromedlen inte ger läraren goda förutsättningar att undervisa om romers historia kan detta i förlängningen innebära att svenska skolelever ges sämre möjligheter att tillägna sig kunskaper om romers historia i Sverige och mänskliga rättigheter. Följaktligen föreligger ett behov att *utveckla* och *utvärdera* läromedel som inrymmer såväl levda erfarenheter av förtryck och antiziganism som specifika, ämnesdisciplinära, kunskaper om romers förflutna och samtida situation. Detta innebär att romska vittnesmål bör speglas mot historiska förklaringar till de strukturer som ligger till grund för diskrimineringen av romer i det förflutna och i samtiden.

Mot bakgrund av hur internationella studier visat att lärare betraktat frågor om historisk signifikans – det vill säga den didaktiska innehållsfrågan – som utmanade är det av särskild vikt att svenska lärare får ett gott stöd i detta arbete framgent (Clark, 2006; 2008; Harcourt, 2020; Miles, 2021). I kontrast till dessa internationella kontexter vet vi dock inte hur svenska grund- och gymnasielärare förhåller sig till minoritetshistoria som kunskapsinnehåll – alltså *vad* lärare ser som historiskt signifikant, men även *vad* de tänker att denna historiska kunskap ska användas till eller *vad* god undervisning om urfolk- och minoritetshistoria kan och ska vara.

Ett konkret sätt att ge verksamma lärare bättre förutsättningar att möta läroplanens påbud skulle därför kunna vara att utveckla ett mer omfattande läromedel om romers historia och antiziganismen i

Sverige. Detta arbete skulle kunna företas av myndigheter såsom Forum för levande historia tillsammans med ett nätverk av lärare och vederbörandes elever, representanter från romska grupper och forskare i ämnesdidaktik. Det material som tas fram kan med fördel prövas empiriskt genom så kallade designstudier, det vill säga att källövningar och material prövas, utvärderas och revideras i ett antal cykler. Denna typ av samarbeten och studier efterlyses även i historiedidaktisk forskning (se Barton, 2019; Nolgård, 2023), då de tros kunna generera empiriskt utvärderade undervisningsupplägg och material som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. En undervisningsutvecklande insats av detta slag skulle alltså vara av praktisk relevans och nytta för undervisande lärare samtidigt som den avancerar kunskapsområdet om antiziganism och romers historia i skolans samhällsorienterande ämnen på flera sätt.

De nationella minoriteternas historia och mänskliga rättigheter har varit framskrivet som ett centralt innehåll i högstadiets samhällsorienterade ämne sedan *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011* och är alltjämt närvarande i *LGR22*. Vidare står vi inför en omdaning av gymnasieskolans historieämne där urfolks- och minoritetshistoria kommer att införlivas som ett centralt ämnesinnehåll i samtliga kurser om det förslag som nu ligger på bordet blir verklighet. Detta gör det än mer angeläget att säkerställa att själva betingelserna för att bedriva undervisning om de nationella minoriteternas historia och mänskliga rättigheter är goda.

På uppdrag av Forum för levande historia,

Olle Nolgård

Fil. dr i didaktik, universitetslektor i ämnesdidaktik
Stockholms universitet

Referenser

- Arvidsson, M. (2016). *Att ersätta det oersättliga: statlig gottgörelse för ofrivillig sterilisering och vanvård av omhändertagna barn*. Diss. Örebro : Örebro universitet, 2016
- Arvidsson, M. & Elmersjö, H.Å. (2021) "Recontextualizing Historical Justice into Education: The Relationship between a White Paper and a Textbook on the Abuse of the Roma in Swedish History" in Keynes, M, Elmersjö, H.Å, Lindmark, D & Norlin, B. (eds.) *Historical Justice and History Education*. Basingstoke: Palgrave Macmillian
- Barton, K.C. (1997). "Bossed around by the queen": Elementary students' understanding of individuals and institutions in history. *Journal of Curriculum and Supervision*, 12(4).
- Barton, K.C. (2019). "Teaching Difficult Histories: The Need for a Dynamic Research Tradition" i Gross, M.H. & Terra, L. (red.) (2019). *Teaching and Learning the Difficult Past: Comparative perspectives*. Milton Park, Oxfordshire: Routledge (s. 11 - 26)
- Barton, K.C. & Ho, L-C. (2021). *Curriculum for justice and harmony: deliberation, knowledge, and action in social and civic education*. New York, N.Y.: Routledge
- Barton, K. C. & Levstik, L.S. (2004) *Teaching history for the common good*. Mahwah, N.J., L. Erlbaum Associates.
- Bruley, E., Dance, E.H., and Puttemans, A. (1960) *A History of Europe? European Aspects*. Ser. A, Culture, 99-0396487-0 ; 3. Leyden: A.W. Sythoff.
- Chinnery, A. (2019). The bearing of historical consciousness. *Historical Encounters: A journal of historical consciousness, historical cultures, and history education*, 6(1), 96-109
- Clark, A. (2006). *Teaching the nation: politics and pedagogy in Australian history*. Carlton: Melbourne University Press
- Clark, A. (2008). *History's Children: History Wars in the Classroom*. Sydney: New South.

- Clark, A. (2018) "Teaching and Learning Difficult Histories: Australia" i Epstein, Terrie & Peck, Carla L. (red.), *Teaching and learning difficult histories in international contexts: a critical sociocultural approach*, Routledge, New York, 2018 (s. 81 - 94).
- Cutrara, S. A. (2018). The settler grammar of Canadian history curriculum: Why historical thinking is unable to respond to the TRC's calls to action. *Canadian Journal of Education/Revue canadienne de l'éducation*, 41(1), 250-275.
- Epstein, Terrie & Peck, Carla L. (2018) (red.), *Teaching and learning difficult histories in international contexts: a critical sociocultural approach*, Routledge, New York, 2018
- Ericsson, M., & Sjögren, D. (2011). Problematiska utgångspunkter. Om en svensk vitbok för utredande av övergrepp mot romer. *Historisk tidskrift*, 131(2), 2-9.
- Fogo, B. & Breakstone, J. (2019). "An Inquiry-Based Curriculum Design for Difficult History" i Gross, M.H. & Terra, L. (2019). *Teaching and Learning the Difficult Past: Comparative perspectives*. Milton Park, Oxfordshire: Routledge (s.59 - 80)
- Gross, M.H. & Terra, L. (red.) (2019). *Teaching and Learning the Difficult Past: Comparative perspectives*. Milton Park, Oxfordshire: Routledge
- Halldén, O. (1994). "Constructing the Learning task in History Instruction" in Carretero, M. & Voss, J.F. (ed.) (1994). *Cognitive and instructional processes in history and the social sciences*. Hillsdale, N.J.: Erlbaum., 187-200
- Harcourt, M.E. (2020). *Teaching and learning New Zealand's difficult history of colonisation in secondary school contexts*. Doctoral Dissertation. Wellington, New Zealand: Victoria University Wellington.
- Indzic Dujso, A. (2015) *Nationella minoriteter i historieundervisningen: bilder av romer i Utbildningsradions program under perioden 1975-2013*, Umeå Universitet, Lic.-avh. Umeå : Umeå universitet, 2015.
- Johnsson Harrie, A. (2011). *De samhällsvetenskapliga ämnenas didaktik. Rapport från en inventering*. Skrifter från Forum för ämnesdidaktik Linköpings universitet nr.2. Linköping: Linköpings universitet.
- Kalsås, V.F. (2018) *Forteljingar om eigenart og undertrykking. Ein studie av undervisningstekstar om minoritetane romanifolket og romar* [Descriptions of distinctiveness and oppression: A study of teaching materials on the history of the Romani] Diss.Agder: Universitetet i Agder, 2018
- Karlsson, T. (2004). *Exotiska renskötare och trolltrummans magi: samer och samiska frågor i grundskolans läromedel för de samhällsorienterande ämnena*. Umeå: Univ., Inst. för barn- och ungdomspedagogik, specialpedagogik och vägledning.
- Lücke, M., Engel, E., Fenner, L. & Tibbitts, F. (ed.) (2016). *CHANGE: Handbook for History Learning and Human Rights Education : for educators in formal, non-formal and higher education*. 1. Auflage Schwalbach: Wochenschau Verlag
- Löfström, J. (2011). Historical apologies as acts of symbolic inclusion—and exclusion? Reflections on institutional apologies as politics of cultural citizenship. *Citizenship Studies*, 15(01), 93-108. DOI: 10.1080/13621025.2011.534933
- Löfström, J. (2014). How Finnish upper secondary students conceive transgenerational responsibility and historical reparations: implications for the history curriculum. *Journal of Curriculum Studies*, 46(4), 515-539. DOI: 10.1080/00220272.2013.859301
- Mattlar, J. (2011) Minoriteter i marginalen - en läromedelsanalys. *Vägval i skolans historia Tidskrift från föreningen för svensk undervisningshistoria*, (1), 3-8, 2011.
- Mattlar, J. (2014) De nationella minoriteterna i läroplan och läroböcker. In *Inkludering - möjligheter och utmaningar* (1st ed.). Lund., 39-54.
- Mattlar, J. (2016). Ett folk utan land? – den nationella minoriteten romer i svenska läroböcker. In Askeland, N. & Aamotsbakken, B. *Folk uten land? : Å gi stemme og status til urfolk og nasjonale minoriteter*. Kristiansand.
- Moje, E. B. (2015). Doing and teaching disciplinary literacy with adolescent learners: A social and cultural enterprise. *Harvard Educational Review*, 85(2), 254-278. DOI: 10.17763/0017-8055.85.2.254
- Miles, J. (2021) *Teaching and Learning for History Justice: A Comparative Case Study of Four Sites of History Education in Canada*. Unpublished Doctoral Dissertation. Toronto: Ontario Institute for Studies in Education, University of Toronto

- Nilsson, F.L. (2022). *Självklart och oklart: mänskliga rättigheter som kunskapsinnehåll i gymnasieskolan*. Diss. Lund: Lunds universitet, 2022. Lund
- Nolgård, O. (2021) Realising Roma rights through a high-stakes history test: Secondary school students narrating the Swedish Roma past, present and future. *History Education Research Journal*. Vol. 18(2):199-223. DOI: 10.14324/HERJ.18.2.05
- Nolgård, O (2022) De svenska romernas historia i SO-klassrummet: En designstudie på högstadiet. *Nordidactica: Journal of Humanities and Social Science Education*. (2022:4).
- Nolgård, O. (2023). *Historisk rättvisa i högstadiets historieundervisning: Elevperspektiv på de svenska romernas historia och mänskliga rättigheter*. Diss. (sammanfattning) Uppsala: Uppsala universitet
- Nolgård, O. & Nygren, T. (2019) Considering the past and present of Romani in Sweden: secondary school pupils' thinking and caring about the history of the Romani in national tests, *Education Inquiry*, DOI: 10.1080/20004508.2019.1607708
- Nordgren, K. (2017). Powerful knowledge, intercultural learning and history education. *Journal of Curriculum Studies*, 49(5), 663-682. DOI: 10.1080/00220272.2017.1320430
- Nygren, T. (2011) *History in the Service of Mankind : International Guidelines and History Education in Upper Secondary Schools in Sweden, 1927–2002* (PhD dissertation). Umeå universitet, Umeå.
- Nygren, T. (2016) "Unesco Teaches History : Implementing International Understanding in Sweden." In *A History of Unesco : Global Actions and Impact*, edited by Duedahl Poul, 201-30: Palgrave Macmillan
- Nygren, T., & Johnsrud, B. (2018). What Would Martin Luther King Jr. Say? Teaching the Historical and Practical Past to Promote Human Rights in Education. *Journal of Human Rights Practice*, 10(2), 287–306. DOI: 10.1093/jhuman/huy013
- Osler, A. (2015) Human Rights Education, Postcolonial Scholarship, and Action for Social Justice, *Theory & Research in Social Education*, 43:2, 244-274. DOI: 10.1080/00933104.2015.1034393
- Runblom, H. (2006) En granskning av hur etnisk tillhörighet framställs i ett urval av läroböcker. Underlagsrapport till Skolverkets rapport "I enlighet med skolans värdegrund", Skolverket: Stockholm.
- Seixas, P. (2018). "Foreword" i Metzger, S.A. & Harris, L.M. (red.) (2018). *The Wiley international handbook of history teaching and learning*. (s. xiii - xix) New York: Wiley-Blackwell.
- Simon, R.I. (2005). *The touch of the past: remembrance, learning, and ethics*. New York: Palgrave Macmillan.
- Spjut, L. (2018) *Att (ut)bilda ett folk: Nationell och etnisk gemenskap i Sveriges och Finlands svenskspråkiga läroböcker för folk- och grundskola åren 1866-2016*, Örebro University, Diss. Örebro: Örebro universitet, 2018.
- Spjut, L. (2020). Nationella minoriteter i grundskolans läromedel 2011–2019. *Nordidactica: Journal of Humanities and Social Science Education*, (4), 60-87.
- Wineburg, S. (1998) Reading Abraham Lincoln: An Expert/Expert Study in the Interpretation of Historical Texts. *Cognitive Science* 22 (3): p.319-346. DOI: 10.1016/S0364-0213(99)80043-3
- Wineburg, S. (2001) *Historical thinking and other unnatural acts: charting the future of teaching the past*. Philadelphia, Temple University Press., 2001.